

MISR MILLIY-MINTAQAVIY XAVFSIZLIGIDA ISLOM OMILI

Avazbekov Faxriddin Sherzod o'g'li
TIFT universiteti xalqaro munosabatlar 23/02

Anotatsiya : *Mazkur maqola Misr Arab Respublikasining milliy va mintaqaviy xavfsizlik siyosatida islom omilining tutgan o'rni va ahamiyatini tahlil qiladi. Islom dini Misr jamiyatining ijtimoiy-siyosiy hayotida muhim rol o'ynab kelmoqda, xususan Al-Azhar kabi diniy muassasalar orqali mo''tadil islom qadriyatlari targ'ib etiladi. Shu bilan birga, siyosiy islom va ekstremistik harakatlar, jumladan "Musulmon birodarlar" harakati, mamlakatning xavfsizlik strategiyasida asosiy tahdid sifatida baholanmoqda. Maqolada Misr hukumati tomonidan olib borilayotgan choralar, mintaqaviy va xalqaro hamkorlik, hamda diniy omilning xavfsizlik siyosatiga ta'siri kompleks yondashuv asosida o'rganiladi. Shuningdek, diniy radikalizmga qarshi kurashda diniy institutlar va mo''tadil yondashuvlarning o'rni alohida yoritiladi. Misr tajribasi orqali islom va xavfsizlik munosabatining zamonaviy shakllanish jarayonlari hamda geosiyosiy ta'sirlari tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Misr, xavfsizlik siyosati, siyosiy islom, Musulmon birodarlar, AlAzhar, diniy ekstremizm, mintaqaviy xavfsizlik, islom omili.*

Kirish

Misr Arab Respublikasi tarixan ham, zamonaviy siyosiy dinamikalar nuqtayi nazaridan ham islom omili katta ahamiyat kasb etadigan davlatlardan biridir.

Misr islom madaniyati va ilm-fanining markazlaridan biri hisoblanadi, xususan, Al-Azhar universiteti islom dunyosida nufuzli diniy institut sifatida tan olingan. Islom dini nafaqat fuqarolarning diniy hayotida, balki siyosiy qarorlar, jamiyatdagi ijtimoiy dinamikalar va davlatning milliy hamda mintaqaviy xavfsizlik siyosatlarida ham muhim rol o'ynaydi.

So'nggi o'n yilliklarda Misrda islom omilining siyosiy maydonga faol kirib kelishi, xususan "Musulmon birodarlar" harakati orqali kuchaygani kuzatildi. Arab bahori voqealari jarayonida bu harakat siyosiy hokimiyatga erishgan bo'lsa-da, keyinchalik ularni xavfsizlikka tahdid deb bilgan harbiy elita ularni hokimiyatdan chetlashtirdi. Bu esa islomiy harakatlar va dunyoviy hukumat o'rtasidagi murakkab munosabatlar tizimini yuzaga keltirdi.

Mazkur maqolada Misrning milliy va mintaqaviy xavfsizlik siyosatida islom omilining qanday aks etishi, diniy ekstremizm, siyosiy islom, hamda regional hamkorlik va xavfsizlikda diniy omillarning o'rni tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Misr milliy xavfsizlik siyosati doirasida islom omili bir necha qatlamli va murakkab rol o'ynaydi. Bir tomondan, islom dini mamlakat ijtimoiy hayotining asosi bo'lib, aholining aksariyati islomiy qadriyatlarga tayanadi. Boshqa tomondan esa, siyosiy islom harakatlari, ayniqsa "Musulmon birodarlar" kabi tashkilotlar, davlat xavfsizligiga tahdid sifatida baholanadi. Ushbu muvozanatni saqlash Misr siyosiy elitasi uchun muhim strategik vazifalardan biridir.

Arab bahori inqilobi (2011) Misrda siyosiy islomning siyosiy maydonga kirib kelishiga sabab bo'ldi. "Musulmon birodarlar" harakati hukumatni egalladi, ammo 2013 yilda harbiylar tomonidan hokimiyatdan chetlashtirildi. Bu voqea Misrda diniy siyosiy harakatlarning davlat tomonidan nazorat qilinish zarurati haqida xavfsizlik nuqtayi nazaridan fikr yuritishga sabab bo'ldi. Hukumat "Musulmon birodarlar" harakatini terrorchi tashkilot deb e'lon qilib, ularning ijtimoiy va siyosiy faoliyatini chekladi. Bu esa diniy asosdagi siyosiy kuchlar va davlat o'rtasidagi nizo va ixtiloflarni kuchaytirdi.

Misrning mintaqaviy xavfsizlik siyosatida ham islom omili muhim rol o'ynaydi. Liviya, Sudan, Falastin (XAMAS), Suriyadagi vaziyatlar Misr uchun diniy va geosiyosiy tahdidlar manbai bo'lib qolmoqda. Misr hukumati "islomiy radikalizm"ga qarshi kurashish maqsadida Al-Azhar kabi diniy institutlar orqali mo''tadil islomni targ'ib qilishga harakat qilmoqda. Bu orqali mintaqada diniy ekstremizmning oldini olish va mo''tadil islom g'oyalarini mustahkamlash ko'zda tutiladi.

Shuningdek, Misr AQSh, Saudiya Arabistoni va BAA bilan hamkorlikda diniy ekstremizmga qarshi kurash strategiyalarini ishlab chiqmoqda. Bunday hamkorlik Misrning mintaqadagi ta'sirini saqlab qolish va o'z xavfsizlik strategiyasini mintaqaviy miqyosda ilgari surish imkonini beradi. Ayniqsa, "Islomiy Davlat" (ISIS) kabi guruhlarining faoliyati Misrning Sinay yarimorolidagi xavfsizlikka tahdid solmoqda.

Misr shuningdek, ichki siyosatda diniy ekstremizm va mo''tadil islomni ajratish siyosatini olib bormoqda. Bunda ma'rifiy islom va zo'ravonliksiz diniy targ'ibotlarni qo'llab-quvvatlash orqali jamiyatda diniy radikalizmdan himoyalaniish maqsad qilinmoqda.

Xulosa

Misrda islom omili milliy va mintaqaviy xavfsizlik siyosatining markaziy elementlaridan biri hisoblanadi. Tarixiy, madaniy va diniy jihatdan islom Misr jamiyatining ajralmas qismidir. Ammo bu omil zamonaviy siyosiy realiyalar bilan to'qnash kelganida, murakkab muammolar va xavfli ziddiyatlarga sabab bo'lishi

mumkin. Ayniqsa, siyosiy islom va diniy ekstremizmning kuchayishi davlat tomonidan nazorat va repressiv choralar bilan qarshi turilishini talab qilmoqda.

Misr hukumati o'zining xavfsizlik strategiyasida diniy institutlar, harbiy kuchlar va xalqaro hamkorlik vositalaridan foydalanib, diniy radikalizmga qarshi kurash olib bormoqda. Bu yo'lda Al-Azhar universiteti va boshqa diniy muassasalar orqali mo'ʻtadil islom targ'iboti, diniy savodsizlikka qarshi ma'rifiy faoliyatlar muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, siyosiy islom harakatlari bilan bog'liq tahdidlar xavfsizlik nuqtayi nazaridan doimiy monitoring va ehtiyot choralarini talab qiladi.

Mintaqaviy miqyosda esa Misr diniy asosdagi terrorchilik va ekstremistik guruhlariga qarshi kurashda yetakchi rol o'ynashga harakat qilmoqda. Bu borada Misr o'zining diniy nufuzidan foydalanib, boshqa musulmon davlatlar bilan hamkorlikni yo'lga qo'ymoqda. Islomning siyosiy instrumentalizatsiyasi Misrda xavfsizlik bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu omil har doim davlat strategiyasining markazida qoladi.

Shunday qilib, Misrda islom omili xavfsizlik siyosatida ikkiyoqlama – imkoniyat va tahdid sifatida qaralmoqda. Mo'ʻtadil diniy yondashuvlar orqali ijtimoiy barqarorlikka erishish, ekstremizmni jilovlash va regional tinchlikni ta'minlash – bu Misr oldidagi asosiy strategik maqsadlardandir.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Cook, S. A. (2012). *The Struggle for Egypt: From Nasser to Tahrir Square*. Oxford University Press.
2. Hamid, S. (2014). *Temptations of Power: Islamists and Illiberal Democracy in a New Middle East*. Oxford University Press.
3. Al-Azhar University official website. (2023). Retrieved from <https://www.azhar.edu.eg>
4. International Crisis Group. (2019). *The Egyptian Muslim Brotherhood's Dispersal*. <https://www.crisisgroup.org>
5. Axadjon o'g'li, A. A., & Tursunboy o'g'li, N. J. (2023). SANOATNING YAIMGA TA'SIRINI BAHOLASH. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 290-293.
6. Axadjon o'g'li, A. A. (2023). RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHDAGI O 'RNI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 271-273.
7. Axadjon o'g'li, A. A. (2023). ZAMONAVIY AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING MUAMMOLARI VA YECHIMLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 333-338.
8. Azamjon o'g'li, U. A., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). Sun'iy intellekt va raqamli iqtisodiyot rivojlanishi. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 1, 73-75.

9. Tursunboy o'g'li, N. J., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O 'zbekistonning jahon savdo tashkilotiga a'zo bo 'lish uchun uzoq yo 'li va xitoy tajribasi. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 1, 43-47.
10. Ahrorjon, A., & Gafurov, X. (2023). IQTISODIY SIYOSATNING RIVOJLANISHIDA FISKAL VA PUL-KREDIT SIYOSATI. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 310-313.
11. Otto, M., & Thornton, J. (2023). CHATGPTNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI: SUN'IY INTELLEKTNING KASBIY MEHNAT BOZORIGA TA'SIRI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 7, 65-71.
12. Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). ISLAMIC FINANCE PROBLEMS AND SOLUTIONS: Study guide. *AMAZON PUBLICATION ISBN-13: 9798863282282*, 1, 200.
13. Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOMIY MOLIYA BARQARORLIK OMILLARI: EKONOMETRIK TAHLILLAR VA DALILLAR. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(9), 74-94.
14. Axrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). TA'LIM SIFATI OSHISHIDA JSTNING O 'RNI. *YANGI O 'ZBEKISTONDA IJTIMOIIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR*, 2(1), 113-118.
15. Акабирходжаева, Д. Р., & Абдуллаев, А. А. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ НА РАЗВИТИЕ МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО РЫНКА. *Экономика и социум*, (11-1 (126)), 729-739.
16. Akabirxodjayeva, D., & Abdullayev, A. (2024). TEXNOLOGIK INNOVATSIYALARNING JAHON MOLIYA BOZORINING RIVOJLANISHIGA TA'SIRI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 13, 89-96.
17. Akhrorjon, A., & Oybek, A. (2023). SUN'IY INTELLEKT (AI) VA ISLOM MOLIYASI. *Qo 'qon universiteti xabarnomasi*, 188-190.
18. Keldiboyeva, Z. M. Q., & Abdullaev, A. A. O. G. L. (2022). Inklyuziv ta'limga bo'lgan ehtiyojlar va sabablar, inklyuziv ta'limga jalb qilish. *Science and Education*, 3(11), 704-711.
19. Oybek, A., Abdullaev, A., Mavlonbekov, X., & Sharifjonov, Z. (2023). ISLOM MOLIYASIDA MUSHORAKA SHARTNOMASI. *Umumjahon fanlari bo 'yicha ta'lim tadqiqotlari*, 2(1), 593-599.
20. Turanboyev, B., Abdupattayev, A., & Abdullaev, A. (2023). INFLYATSIYANING QIMMATLI QOG'OZLAR DAROMADIGA TA'SIRI. *Yosh tadqiqot Jurnali*, 2(2), 88-100.
21. Akhmadjonov, O. X. (2023). ISLOM BANK TIZIMI UCHUN SHARTNOMA HUQUQI VA ASOSIY TAMOYILLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(5), 600-613.
22. Abdullaev, A. (2022). BOBUR VA BOBURIYLAR SULOLASINING JAHON SIVILIZATSIYASINING YANGILANISHIGA QO 'SHGAN HISSASI. *NEW RESEARCH ON THE WORKS OF ALISHER NAVOI AND ZAHIRUDDIN MUHAMMAD BABUR*, 1.

23. Xusanovich, A. O. (2023). MALAYZIYADA ISLOMIY MOLIYA, TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY RIVOJLANISH O'RTASIDAGI MUNOSABATLARNING EKONOMETRIK TAHLILI ASOSIDA O'ZBEKISTON UCHUN TAVSIYALAR. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 7, 60-64.
24. Mulaydinov, F. (2024). Application, place and future of digital technologies in the educational system. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.
25. Jumanova, S. (2024). Analysis of PISA test results in Uzbekistan and prospects of preparing primary education students for PISA test. *Nordik ilmiy-amaliy elektron jurnali*.
26. Ikromjonovna, J. S., & Axadjon o'g'li, A. A. (2023). O 'ZBEKISTONDA PISA TESTI NATIJALARI VA BOSHLANG 'ICH TA'LIM O 'QUVCHILARINI BU TESTGA TAYYORLASH ISTIQBOLLARI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9, 159-162.
27. Turanboyev, B., & Abdullayev, A. (2023). DAVLAT, KORXONA VA TASHKILOTLAR BYUDJETINI TO 'G 'RI TAQSIMLASH TENDENSIYALARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(4), 304-309.
28. Akhrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). IMPACT, RESULTS AND CONSEQUENCES OF WTO ACCESSION ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(1), 6-15.
29. Abdullaev, A., & Odilova, M. (2024). The Role of WTO in Improving the Quality of Education. *Yosh Tadqiqotchi Jurnali*, 3(1), 140-148.